

แนวคิดเรื่องกายในคริสต์ศาสนาและพระพุทธศาสนาเถรวาท*

รองศาสตราจารย์, ดร. วชิระ งามจิตร์เจริญ*

ความนำ

ปัญหาเรื่องกายกับจิตเป็นปัญหาสำคัญประการหนึ่งในปรัชญาตะวันตกโดยเฉพาะปัญหาทวินิยม (dualism) ของกายกับจิต แต่ในการมองปัญหานี้ปรัชญาตะวันตกตั้งแต่สมัยกรีกเป็นต้นมาส่วนมากมักจะมองกาย (body) ในฐานะเป็นเพียงวัตถุสาร (materiality) ที่เป็นสภาวะคือสิ่งที่อยู่ได้ด้วยตัวเอง (substance) อย่างหนึ่งตรงข้ามกับจิต (mind) กายจึงเป็นสิ่งที่ถูกจิตรับรู้โดยไม่มีความสำคัญเท่ากับจิต แนวคิดนี้ของปรัชญากรีกได้มีอิทธิพลต่อเทววิทยาของคริสต์ศาสนาโดยเฉพาะในยุคกลางทำให้นักเทววิทยาของคริสต์ศาสนาไม่ให้ความสำคัญแก่กายไปด้วยเช่นกัน ดอน เวลตัน ได้พยายามชี้ให้เห็นว่า ที่จริง กายตามที่ปรากฏในคัมภีร์ฮีบรูไบเบิลและคัมภีร์พันธสัญญาใหม่ (New Testament) มีความสำคัญไม่ด้อยไปกว่าจิต ในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตอันเกี่ยวข้องกับการหลุดพ้นจากบาป เมื่อเรามองดูในด้านพระพุทธศาสนาเถรวาท กายก็มีความสำคัญต่อการตรัสรู้และการหลุดพ้นเช่นกัน ในบทความนี้จะนำเอาทัศนะเกี่ยวกับกายในคัมภีร์ไบเบิลของดอน เวลตัน และทัศนะเกี่ยวกับกายในพระพุทธศาสนาเถรวาทของสตีเวน คอลลินส์ และสุวรรณา สถาอานันท์ มาอภิปรายเพื่อให้เห็นความคล้ายคลึงและความแตกต่างรวมทั้งปัญหาที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเรื่องกายในคริสต์ศาสนา

ในหนังสือ “Body and Flesh : A Philosophical Reader” เวลตันได้เขียนเรื่อง “Biblical Bodies” โดยพูดถึงเรื่องกายตามที่ปรากฏในคัมภีร์ฮีบรูไบเบิล และคัมภีร์พันธสัญญาใหม่โดยพยายามชี้ให้เห็นว่า ทัศนะของนักเทววิทยาอย่างเซนต์ออกัสตินเป็นปรัชญาคริสต์ที่ได้รับอิทธิพล

* อาจารย์ประจำภาควิชาปรัชญาและศาสนา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

๓๑๖ รวมบทความทางวิชาการ
เรื่อง “มหาจุฬาริชาการ”

จากแนวคิดของนักปรัชญากรีกซึ่งไม่ตรงกับแนวคิดในคัมภีร์ไบเบิล การมองเรื่องกายจากคัมภีร์ไบเบิลโดยตรงจะได้ทัศนะหรือทฤษฎีเกี่ยวกับกายที่บริสุทธิ์และถูกต้องกว่า นอกจากนั้น กายที่มองจากคัมภีร์ไบเบิลนี้ยังเป็นกายที่ไม่ถูกนักคิดในกลุ่มหลังสมัยใหม่ (postmodernism) ปฏิเสธอีกด้วย สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ เขาเห็นว่าไม่มีปัญหาเรื่องทวินิยมของกายกับจิต เพราะกายกับจิตเป็นส่วนประกอบของชีวิตเหมือนกัน เขาเห็นว่า ปัญหาเรื่องกายนี้น่าสนใจ เพราะในช่วงหลังนี้นักคิดหลายคนได้เสนอแนวคิดโต้แย้งแนวคิดกระแสหลักของเดิม เช่น ทัศนะของมาโล ปองตี (Merleau Ponty) ริเคอร์ (Ricoeur) และพวกหลังสมัยใหม่

เวลดันเห็นว่า ในประวัติศาสตร์ความคิดของตะวันตก เราพบแนวคิดเรื่องกาย (body) และร่างกายคือส่วนที่เป็นเลือดเนื้อ (flesh) ของมนุษย์ที่เป็นที่รวมของเรื่องราวหรือข้อปฏิบัติทางศีลธรรม สังคมและการเมืองในคัมภีร์ฮีบรูไบเบิลและคัมภีร์พันธสัญญาใหม่เป็นครั้งแรก ซึ่งเป็นแนวคิดของกายที่ก้าวเลยแนวคิดที่ถือกายเป็นเพียงวัตถุสสาร (materiality) ระบบกลไก (mechanism) หรือสิ่งที่สามารถรับรู้ทางผัสสะได้ (sensibility) ซึ่งเป็นแนวคิดที่ไม่ให้ความสำคัญแก่กาย ดังนั้น เขาจึงต้องการชี้ให้เห็นความสำคัญของกายทั้งในด้านศีลธรรม และในด้านศาสนา และเพื่อชี้ให้เห็นความสำคัญของกาย เขาจึงนำทัศนะของนักคิดหลายคน โดยเฉพาะริเคอร์ (Ricoeur) และฟูโก (Foucault) รวมทั้งแนวคิดแบบปรากฏการณ์วิทยาของ ฮูสเซอร์ล (Husserl) และเมอร์โล ปองตี (Merleau-Ponty) เกี่ยวกับเรื่องกายมาแสดงเพื่อสนับสนุนเรื่องกายในคัมภีร์ไบเบิลโดยเฉพาะในประเด็นเรื่องการตกสวรรค์ (fallenness) โดยพยายามชี้ให้เห็นว่ามีความเกี่ยวข้องกับความจำกัด (finitude) และความผิดได้ (fallability) ของกาย และหลังจากแสดงให้เห็นลักษณะและความสำคัญของกายอันเกี่ยวข้องกับการหลุดพ้นทางศาสนาตาม ที่ปรากฏในคัมภีร์ไบเบิลแล้ว ในตอนท้ายเขายังชี้ให้เห็นว่าการอธิบายแบบสวาทไปหาต้นกำเนิดหรือที่มา (genealogical account) ใช้ไม่ได้กับเรื่องศีลธรรมและศาสนาเพราะแหล่งที่มา (source) ไม่อาจมาแทนที่พื้นฐาน (ground) ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของระบบศีลธรรมและศาสนา

เกี่ยวกับวิธีคิดในเรื่องนี้ เวลดันได้รับอิทธิพลจากแนวคิดของริเคอร์ กล่าวคือการยอมรับความเกี่ยวข้องของการมีอยู่หรือสิ่งเป็นจริง (existence) กับเรื่องเล่า (narrative) คือยอมรับความเป็นจริงในเชิงทฤษฎีของเรื่องเล่า ไม่ใช่ถือเป็นเพียงสัญลักษณ์ที่ต้องถอดประพจน์หรือเนื้อหาออกมาอีกชั้นหนึ่ง และต้องก้าวเลยวิธีการของปรากฏการณ์วิทยา

(phenomenology) ไปใช้วิธีตีความแบบอรรถปริวรรตศาสตร์ (hermeneutics) ซึ่งเป็นวิธีตีความสมัยใหม่ เพราะวิธี “เอาเข้าวงเล็บ” (bracketing) คือการระงับการใช้การพิเคราะห์หรือการตัดสิน (judgement) ทุกอย่างและคัดเอาเฉพาะสิ่งที่อยู่ในประสบการณ์ของปรากฏการณ์วิทยา แม้จะช่วยให้เราสลัดกรอบความคิดเดิมอย่างกรอบความคิดของกรีกที่ครอบงำเราได้ แต่วิธีการนี้ก็มีข้อบกพร่องหลายประการกล่าวคือ ในความเป็นจริง เราไม่สามารถเอาทุกเรื่องเข้าวงเล็บได้หมดอย่างที่ต้องการ และภาษาในความหมายปกติและภาษาในทฤษฎีก็จะถูกเอาเข้าวงเล็บไปด้วย เพราะเป็นเรื่องเหนือประสบการณ์ซึ่งทำให้การหาความสัมพันธ์ระหว่างเรื่องเล่ากับการมีอยู่เป็นไปไม่ได้ เพราะภาษาของเรื่องเล่าเป็นสิ่งที่ให้ความหมายแก่การมีอยู่หรือการดำเนินไปของสิ่งต่างๆ ถ้าหากถูกระงับการใช้ไปเราก็ไม่อาจมีความหมายของสิ่งต่างๆ จึงต้อง ไปใช้วิธีของอรรถปริวรรตศาสตร์ที่ยอมรับภาษาของเรื่องเล่า ดังนั้น แม้เวลดันจะเริ่มต้นด้วยการใช้ปรากฏการณ์วิทยา มาพิจารณาเรื่องระดับหรือมิติต่างๆ ของกาย แต่ในตอนท้ายเวลดันก็ก้าวเลยปรากฏการณ์วิทยาไปใช้อรรถปริวรรตศาสตร์ในการอภิปรายเกี่ยวกับเรื่องกายในคัมภีร์ไบเบิล (Welton, 1998: 233)

ด้วยแนวคิดดังกล่าวมานี้ เวลดันจึงกล่าวว่า ข้อสมมติฐาน (hypothesis) ของเขาในงานเขียนชิ้นนี้ก็คือ เครื่องหมาย (signs) และเรื่องเล่าเกี่ยวกับกายและร่างกายจะพาเราไปได้ลึกกว่าสิ่งที่ค้นพบจากการพูดถึงกายตรงๆ อย่างที่พบในฮุสเซอร์ลและเมอร์โล ปองตีช่วงแรก หรือลึกกว่าสิ่งที่พบในภววิทยา (ontology) ของร่างกายที่แฝงอยู่ในไฮเดกเกอร์ (Heidegger) และปรากฏชัดในเมอร์โล ปองตีช่วงหลัง หรือแม้แต่ที่พบในการลำดับความเป็นมาของกายและ อำนาจ (genealogy of body and power) ที่พบในงานของฟูโก เวลดันเห็นว่า โดยอาศัย การเชื่อมต่อมิติต่างๆ ทางศาสนากับสิ่งที่อยู่ในคัมภีร์ เราจะเข้าถึงความลึกเหล่านั้น

เวลดันพยายามชี้ให้เห็นว่า กายในคัมภีร์ไบเบิลมิได้เป็นเพียงวัตถุสารแต่เป็นสิ่งที่นอกจากจะมีเนื้อหามีความหนาบางแล้วยังมีความต้องการและมีการกระทำ (Welton, 1998: 230) เป็นองค์ประกอบอย่างหนึ่งของชีวิตแต่ไม่ใช่สภาวะ (substance) อีกอย่างหนึ่งที่ตรงข้ามกับจิตทำให้ไม่มีปัญหาทวินิยมของกายกับจิต และที่สำคัญคือเป็นส่วนหนึ่งของการหลุดพ้น ดังนั้น เพื่อสนับสนุนความคิดนี้เขาจึงนำปรากฏการณ์วิทยาว่าด้วยกายมาเพื่อแสดงมิติหรือด้านต่างๆ ของกายที่เป็นส่วนนอกเหนือจากการเป็นวัตถุสารของกายและมีความเกี่ยวข้องกับการตกสวรรค์ของกาย โดยจำแนกออกเป็น ๓ กายหรือ ๓ มิติซึ่งจะนำไปสู่กายหรือมิติที่ ๔ ที่เป็นผลรวมที่เกิดจาก ๓ กายนั้น กายทั้ง ๔ นี้คือ

๓๑๘ รวมบทความทางวิชาการ

เรื่อง “มหาจุฬาริชาการ”

๑. **กายทางสัญชาตญาณ** (perceptual body) หมายถึงกายในด้านที่เป็นผู้รับรู้ประสบการณ์หรือสิ่งต่างๆ ในภายนอก ประเด็นสำคัญที่เขาชี้ให้เห็นก็คือ การรับรู้นี้เป็นไปตามมุมมองและรับรู้ในกรอบความคิดต่างๆ มุมมองเป็นจุดยืนที่ใช้ในการมองสิ่งต่างๆ การมองจากมุมที่ต่างกันก็ได้ภาพที่ต่างกัน และขอบเขตของการรับรู้ของเราก็ถูกควบคุมด้วยสิ่งที่ต้องการหรือเป็นไปได้ในภาคปฏิบัติคือเรารับรู้สิ่งที่เราสงสัยหรือมีประโยชน์ต่อเรา แม้ความสามารถของสัญชาตญาณของมนุษย์มีขีดจำกัด เราไม่สามารถมองเห็นทุกอย่าง ด้านของสิ่งหนึ่งได้ทั้งหมดในคราวเดียว เรารับรู้ได้เพียงบางมุม นี่คือ ความจำกัด (finitude) อย่างหนึ่งของกายที่เป็นสิ่งจำกัด (finite) แต่เขาเห็นว่า การรู้ด้านเดียวเท่ากับการรู้ทั้งหมดได้ เพราะมุมมองแต่ละมุมมองถึง (indicate) ส่วนทั้งหมดที่เกินกว่าสิ่งที่รู้โดยตรง เนื่องมาจากความเป็นสิ่งจำกัดนี้เอง เราจึงผิดได้ด้วย (fallible) เพราะถ้าไม่มีความสามารถที่จะผิดพลาดได้ เราก็จะขาดความสามารถในการรับรู้ไปด้วย เพราะเป็นลักษณะคู่กัน และเมื่อรับรู้ผิดได้ การพูดยิ่งผิดได้มากขึ้น เพราะเราสามารถพูดได้มากมายหลายแนวสามารถพูดเกินสิ่งที่ได้รู้มาทำให้โอกาสผิดเพิ่มมากไปด้วย ดังนั้น คำพูดแม้อยู่ในกายแต่ขยายกายให้เกินตัวมันเองได้ เพราะสามารถพูดเรื่องที่เกิดขึ้นประสบการณ์ปกติที่กายได้รับอย่างในเรื่องเล่าก็มีเรื่องต่างๆ ที่มาเพิ่มความหมายให้แก่กาย

๒. **กายทางความรู้สึก** (pathetic body) หมายถึงมิติด้านอารมณ์ความรู้สึกของกายกายมีความต้องการต่างๆ ทั้งชอบและรังเกียจ ในการรับรู้โลกภายนอกความรู้สึกเหล่านี้เป็นตัวการสำคัญที่ต้องมีก่อน (pre-requisite) เพราะในการรับรู้สิ่งที่อยู่ภายนอก เรารับรู้มันในฐานะเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับเราในลักษณะเป็นมิตรเป็นศัตรูเป็นสิ่งที่เราชอบหรือไม่ชอบ เราไม่ได้รับรู้แต่เพียงว่ามันเป็นอะไร การรู้สิ่งเหล่านั้นตามลักษณะที่พวกมันมีโดยไม่เกี่ยวข้องกับอะไรกับเราเป็นเรื่องสำคัญรองลงไป ความรู้สึกที่มีต่อสิ่งเหล่านั้นเป็นส่วนหนึ่งของสิ่งที่ถูกรับรู้ นักคิดจำนวนมากมักที่กักเอาความเป็นภววิสัย (objectivity) ของสิ่งที่มีอยู่ก่อนการถูกรับรู้เป็นสิ่งสำคัญอันดับแรก แต่ที่จริงสิ่งที่สำคัญระดับพื้นฐานในเรื่องนี้เป็นเรื่องทางภาคปฏิบัติคือการเกี่ยวข้องกับความรู้สึกหรือความต้องการบางอย่างของเรา เวลตันเห็นว่าความต้องการนำเรามายู่หน้าสิ่งที่เราจะรับรู้ (object) และสถานการณ์ (situation) เรารู้แต่สิ่งที่เราต้องการรวมทั้งร่างกายที่ทำให้เกิดความต้องการ (Welton, 1998: 237) ดังนั้น ความสำคัญต่อการปฏิบัติจึงเป็นเรื่องสำคัญกว่าการรู้แบบภววิสัย ที่มีการแยกเป็นภายนอกและภายในอย่างที่พวกประสบการณ์นิยม (empiricist) เน้น เวลตันอธิบายต่อไปว่า ความรู้สึกเกี่ยวกับสิ่งที่ถูกรับรู้

และสภาวะทั้งหมดของเรากลายเป็นอารมณ์ที่ปิดกั้นและจำกัดขอบเขตร่างกาย และทำให้รู้สึกถึงความแตกต่างจากกายอื่นซึ่งความต่างนี้ทำให้กายเกิดความห่างไกลกันจนเกิดความยึดติดตัวเอง (self-attachment) ที่กลายมาเป็นความชอบตัวเองมากกว่า (self-preference) อันเป็นการเปิดโอกาสแก่อัตนิยม (egoism) และความชั่วร้าย ดังนั้น ความจำกัด (finitude) ของร่างกายจึงเปิดโอกาสให้ความสามารถผิดได้ (fallibility) กล่าวคือเปิดโอกาสแก่ความเป็นไปได้ที่ตัวเองจะกลายเป็นสิ่งที่ต้องการมากที่สุดของตัวเอง

๓. **กายทางภาคปฏิบัติ** (praxical body) หมายถึงมิติด้านการกระทำของกาย สิ่งต่างๆ จะเกี่ยวข้องกับกายในด้านปฏิบัติ กายมีพลัง (power) ในการเข้าไปเกี่ยวข้องกับเรื่องราวในภาคปฏิบัติ สิ่งที่เราจะทำมีมุมมอง (perspective) ที่รูปแบบ (schemes) ของการกระทำ ควบคุมอยู่และทำให้สิ่งเหล่านั้นมีความสำคัญ รูปแบบของการกระทำจะเป็นตัวกำหนดลักษณะของสิ่งที่จะกระทำ ลักษณะของสิ่งที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับเราจึงถูกกำหนดโดยความสัมพันธ์กันของสิ่งนั้นกับกายในด้านปฏิบัติการ (body-in-action) และสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องมีไรนาและโรงงานเป็นต้น เกี่ยวกับมิติด้านนี้ของกาย เวลตันก็ชี้ให้เห็นว่ามีความจำกัดและความสามารถผิดได้ของพลังหรืออำนาจในการกระทำ เพราะในการกระทำจะมีแรงต้านจากความยากของงาน และจากพลังของกายอื่นทำให้มีขีดจำกัดในสิ่งที่เราจะทำสำเร็จได้จริงๆ นอกจากนั้น ความเสื่อมถอยหรือความไม่สมบูรณ์ของพลังของเราเพราะความชราหรือการอดนอนเป็นต้นก็ทำให้เราทำไม่สำเร็จหรือผิดพลาดได้ ความจำกัดของพลังของกายและเหตุการณ์เหล่านี้ทำให้กายมีความสามารถผิดได้

๔. **กายนานอุปนิสัย** (dispositional body) เมื่อกายทั้ง ๓ นั้นมีความสัมพันธ์กันและเกิดการสั่งสมนานเข้าก็เกิดมิติด้านอุปนิสัย หรือเกิดมีความชำนาญและแนวโน้มของพฤติกรรมจนก่อให้เกิด “บุคคล” ที่มีบุคลิกภาพเฉพาะตน กายนี้จึงเป็นผลลัพธ์ของการสะสมประสบการณ์ในอดีต เวลตันเห็นว่ากายนานอุปนิสัยเป็นรากเหง้าของความคิดเรื่องความจำกัด (finitude) ทั้งหมดของเรา เพราะเป็นมิติที่มีอยู่ในทุกการกระทำ

หลังจากอธิบายเรื่องกายทั้ง ๔ แล้ว เวลตันพยายามจะเชื่อมต่อกับเรื่องการตกสวรรค์หรือตกสู่บาป (fallenness) เขาชี้ให้เห็นว่า ความจำกัดของกายไม่ได้สร้างการตกสวรรค์ของกายแต่ทำให้เกิดความเป็นไปได้ของการตกสวรรค์ มีการถ่ายโอนจากความสามารถผิดได้ไปยัง

เรื่อง “มหาจุฬาริชาการ”

การตกสวรรค์ การตกสวรรค์ปรากฏขึ้นได้ในกายที่จำกัดและผิดได้ เขาพยายามโยงมิติหรือกายต่าง ๆ เข้ากับการตกสวรรค์ ซึ่งดูไม่ชัดเจนและไม่น่าพอใจ ตามทัศนะของเขา กายด้านสัญชาตญาณจะเอาสิ่งอื่นมาอยู่ได้ตัวเอง ความชอบ (preference) ที่จำเป็นต่อการดำรงอยู่ของกายกลายเป็นความชอบตัวเองมากกว่า (self-preference) กายด้านความรู้สึกทำให้เกิดการยึดตัวเองกลายเป็นอัตโนมัติ กายด้านปฏิบัติก็ทำให้เกิดการใช้พลังอำนาจครอบงำผู้อื่น (domination) และการสั่งสมมิติทั้ง ๓ ด้านนี้ซึ่งมีแนวโน้มที่จะตกต่ำ (fallen tendency) และรูปแบบเฉพาะ (individual styles) ของมิติเหล่านั้นจนกลายเป็นกายอันหนึ่งขึ้นมาเป็นสิ่งที่สร้างพันธนาการ (bondage) ของกายขึ้นมา กายในด้านนิสัย (habitual body) กลายเป็นกายที่เป็นผลของความจำกัดที่วิปริต (perverse finitude) เวลตันเห็นว่า กายนี้เองเป็นกายดั้งเดิมของเรา (original body) และจากกายด้านนิสัยนี้เอง กายจึงทำให้มีการตกสวรรค์ของเรา ซึ่งเป็นประเด็นที่เน้นในคัมภีร์ เรื่องกายทั้ง ๔ นี้ แสดงให้เห็นว่า กายเป็นเพียงที่ปรากฏที่เป็นไปได้ของการตกสวรรค์ ไม่ใช่กายเป็นสิ่งที่ชั่ว เพราะความจำกัดของกายไม่ได้ทำให้เกิดการตกสวรรค์เป็นเพียงแต่ทำให้มีความเป็นไปได้ของการตกสวรรค์เท่านั้น

เวลตันเห็นด้วยกับริเคอร์ในเรื่องเกี่ยวกับกายในคัมภีร์ไบเบิลที่ว่า กายไม่ใช่บาป (sin) คัมภีร์ไบเบิลไม่เคยพูดถึงบาปยกเว้นในเรื่องความหลุดพ้นจากบาป และไม่เคยพูดถึงร่างกายที่ตกสวรรค์ (fallen flesh) ยกเว้นในกรณีพูดถึงความหลุดพ้นจากพันธนาการของร่างกาย (Welton, 1998: 242) เวลตันได้อธิบายแนวคิดเรื่องกายในคัมภีร์ฮีบรูไบเบิลว่า ตามคัมภีร์ฮีบรูไบเบิล กายและวิญญาณ (soul) แม้มีลักษณะต่างกัน แต่ไม่ใช่สถานะ ๒ อย่างที่ต่างกันโดยสิ้นเชิงไม่ขึ้นต่อกัน แต่เป็น ๒ ลักษณะของสิ่งเดียวกัน เป็นธรรมชาติที่มี ๒ ลักษณะของมนุษย์ (Welton, 1998: 247) เราอาจเปรียบเทียบทัศนะของเวลตันในที่นี้ว่า เขากำลังมองกายกับจิตหรือวิญญาณเป็น ๒ ด้านของสิ่งเดียวกันคล้ายด้านหัวกับด้านก้อยของเหรียญเดียวกันซึ่งไม่อาจขาดข้างใดข้างหนึ่ง คัมภีร์ไม่ได้ถือว่าร่างกายเป็นแหล่งกำเนิดของความชั่วร้ายทางศีลธรรม เช่น ความอยาก (lust) เกิดจากวิญญาณหรือใจ (heart) ไม่ใช่ร่างกาย เขาเห็นว่า ประเด็นเรื่องชีวิตเป็นศูนย์กลางของแนวคิดเรื่องกายและกฎข้อปฏิบัติต่างๆ เกี่ยวกับกาย การจะหลุดพ้นหรือพิถีจะบริสุทธิ์หรือเศร้าหมองก็อยู่ที่กาย เช่น ความไม่สะอาดของร่างกายทำให้พิถีเศร้าหมอง ส่วนในประมวลพระวรสาร (the synoptic Gospels) ซึ่งเป็นคัมภีร์หรือหนังสือเกี่ยวกับชีวิต และคำสอนของพระเยซูโดยเฉพาะที่ประพันธ์โดยมัทธิว (Matthew) มาร์ค (Mark) และลูกา (Luke)

เวลตันก็เห็นว่าแสดงมโนทัศน์เรื่องกายเหมือนกับในคัมภีร์ฮีบรูไบเบิล คัมภีร์เหล่านี้เข้าใจเรื่องกายโดยอาศัยเรื่องการทำและชีวิต มโนทัศน์ส่วนมากในคัมภีร์ไม่ใช่กายกับจิตแต่เป็นกายกับชีวิตและวิญญาณกับชีวิต กายกับจิตจึงเป็นเรื่องของชีวิต อย่างไรก็ตาม เรื่องกายในคัมภีร์ไบเบิลที่ได้รับการอธิบายอย่างสมบูรณ์ที่สุดอยู่ที่จดหมายถึงชาวโรมันของเซนต์ปอลซึ่งในจดหมายเหล่านี้เซนต์ปอลได้แสดงเรื่องการทำและการหลุดพ้นโดยอาศัยกาย

ตามเนื้อหาในจดหมายของเซนต์ปอล กายไม่ใช่ตัวบาปแต่เป็นเพียงเครื่องมือที่ทำให้บาปเกิดขึ้นได้ มนุษย์มีบาปกำเนิด (sin) และทำบาปต่าง ๆ (sins) โดยอาศัยกาย การจะหลุดพ้นจากบาปกำเนิดซึ่งจะมีผลทำให้สามารถทำลายบาปที่มนุษย์สร้างได้ก็โดยการเข้าไปมีส่วนร่วมในกายของพระคริสต์ (body of the Christ) โดยอาศัยกฎแห่งจิตวิญญาณของชีวิต (the law of the Spirit of life) เพราะการที่พระเยซูสิ้นพระชนม์แล้วกลับมีชีวิตใหม่ เป็นการเอาชนะความตายและกลับได้ชีวิตใหม่ที่บริสุทธิ์เป็นชีวิตหลังตายหรืออาจเรียกว่าเป็นชีวิตพระ เมื่อเราเข้าไปมีส่วนร่วมในกายของพระเยซูด้วยการรับประทานขนมปังที่เป็นสัญลักษณ์ของร่างกายที่พระองค์ประทานไว้ในพิธีมิสซา ก็เท่ากับเราได้ตายแล้วเกิดใหม่ในพระศาสนจักร (Ekklesia of God) เป็นการได้กายใหม่เช่นเดียวกับพระเยซู ซึ่งเป็นการไถ่บาปกำเนิดซึ่งเป็นที่มาของบาปที่มนุษย์ทำ การจะมีชีวิตใหม่ได้ก็ต้องอาศัยการเข้าไปมีส่วนร่วมในกายพระคริสต์ดังกล่าวโดยอาศัยพรหทาน (grace) ที่พระเจ้าประทานมาช่วยให้รอด การจะไถ่บาปและหลุดพ้นได้นี้จึงไม่สามารถอาศัยแค่กฎทางศีลธรรม เพราะกฎเป็นเพียงอาการปรากฏของชีวิตที่สอดคล้องกับพรหทาน การกระทำที่ถูกต้องเป็นไปตามพรหทานของพระเจ้า เพราะชีวิตของเราก็มาจากพรหทานนี้ ส่วนกฎต้องคล้อยตามพรหทาน การกระทำด้วยความรักซึ่งเป็นการทำตามพรหทานของพระเจ้าแม้การกระทำนั้นจะขัดกับกฎก็ไม่ผิด เพราะกฎเป็นเพียงเครื่องมือนำไปสู่พรหทานเท่านั้น กฎทางศาสนามีความชอบธรรมก็เพราะพรหทาน พรหทานจึงสำคัญกว่ากฎและการจะหลุดพ้นได้จึงต้องอาศัยกฎของจิตวิญญาณแห่งชีวิตไม่ใช่กฎศีลธรรม การลดชีวิตชาวคริสต์ลงเป็นชีวิตทางศีลธรรมไม่อาจหนีจากการตกสวรรค์ได้ ตราบที่ยังต้องมีกฎอยู่ ก็ยังต้องมีการนอกกฎนอกทางและทำผิดหรือตกสวรรค์ และในเรื่องนี้เองที่เวลตันไม่เห็นด้วยกับนิตเช่ (Nietzsche) ในเรื่องแหล่งที่มาของศีลธรรม เพราะพื้นฐานของศีลธรรมและศาสนามีความสำคัญกว่า นั่นคือ คุณธรรมและชีวิตทางศาสนาหรือชีวิตแห่งการรอดหรือหลุดพ้นมีพื้นฐานอยู่ในธรรมชาติของพระเจ้าในเชิงอภิปรัชญา

๓๒๒ รวบรวมบทความทางวิชาการ

เรื่อง “มหาจุฬาริชาการ”

ดังนั้น ตามทัศนะของเวลตัน ภายในคัมภีร์ไบเบิลจึงมีความสำคัญต่อการหลุดพ้นของมนุษย์ เป็นส่วนหนึ่งของชีวิตคู่กับจิตที่แยกขาดกันไม่ได้ และมีมิติหรือด้านต่างๆ ไม่ใช่เป็นเพียงวัตถุสาร แต่เป็นกายที่มีชีวิต (lived body) มีความรู้สึก มีการกระทำ เป็นส่วนหนึ่งของเทววิทยาแห่งชีวิต เพราะเป็นสิ่งสำคัญในการมีชีวิตทางศาสนาและศีลธรรม จึงไม่อาจลดทอนกายลงเป็นเพียงสิ่งของหรือวัตถุทางชีวะและฟิสิกส์

ข้อสังเกต

ทัศนะของเวลตันนับว่าเป็นการนำเรื่องกายมาเป็นประเด็นทางปรัชญาที่น่าสนใจ ทำให้เราเห็นความสำคัญของกายผิดจากเดิมที่เห็นเป็นเพียงวัตถุแห่งการรับรู้และการกระทำของจิต เป็นเพียงสารที่ไร้ชีวิตจิตใจเหมือนท่อนไม้ท่อนหนึ่งเท่านั้น อย่างไรก็ตาม ความพยายามของเขาจะไม่ประสบความสำเร็จมากนัก เพราะยังมีข้อบกพร่องอยู่หลายประการกล่าวคือ

๑. เวลตันพยายามนำปรากฏการณ์วิทยาว่าด้วยกายที่จำแนกกายเป็น ๔ ด้าน เพื่อมาสนับสนุนทัศนะเรื่องกายในคัมภีร์ไบเบิล แต่การเชื่อมโยงยังไม่ชัดเจน เรื่องกายทั้ง ๔ ยังไม่สามารถช่วยอธิบายหรือขยายความเรื่องกายในคัมภีร์ไบเบิลอย่างที่เขาต้องการ เพราะจากที่เขาอธิบาย การที่มนุษย์มีกายหรือมิติเหล่านั้นซึ่งมีขีดจำกัดและสามารถผิดพลาดได้ไม่ได้แสดงว่ามนุษย์มีการตกสวรรค์หรือมีบาปกำเนิดที่ต้องแก้ไข สิ่งนี้เรื่งนี้บอกเราได้ก็คือ มนุษย์สามารถทำบาปหรือความผิดต่างๆ (sins) อันเนื่องมาจากการมีลักษณะของกายเหล่านั้น เช่น การชอบตัวเองมากกว่าทำให้คนเราเบียดเบียนหรือทำร้ายผู้อื่นเพื่อประโยชน์ส่วนตัวได้ แต่ความชั่วหรือบาปเหล่านี้เป็นบาปที่มนุษย์ทำ มันไม่ได้แสดงว่าเรามีบาปกำเนิด อีกทั้งกายเหล่านี้ก็ไม่ได้บอกอะไรเกี่ยวกับการหลุดพ้นที่ต้องอาศัยกาย

เวลตันเห็นว่า ความจำกัด (finitude) ทำให้การตกสวรรค์ (fallenness) เป็นไปได้ แต่ไม่ได้อธิบายชัดเจนว่าเป็นอย่างไร ในประเด็นนี้ เขาน่าจะอธิบายให้เห็นว่า การที่มนุษย์มีความจำกัดและสามารถทำผิดและทำบาปต่างๆ ได้ก็เนื่องมาจากมนุษย์ตกสวรรค์หรือมีบาปกำเนิดนั่นเอง จากความจำกัดและความสามารถผิดได้ของกายเราอนุมานไปหาที่มาหรือสาเหตุของเรื่องนี้คือบาปกำเนิดหรือการตกสวรรค์ที่เป็นแนวโน้มในตัวเราซึ่งทำให้เอื้อต่อการทำผิดและทำบาปอื่นๆ ของเรา เช่น การที่เราเห็นแก่ตัวและพยายามเอาเปรียบผู้อื่นก็สืบเนื่อง

มาจากการมีขีดจำกัดของความรู้สึกและพลังของกาย อย่างไรก็ตาม ในงานเขียนนี้ (Welton, 1998: 232) เขาดูเหมือนจะทราบว่ามี ความห่างไกลกันระหว่างการวิเคราะห์ทางปรัชญาในเรื่องกายกับคำอธิบายเรื่องกายในคัมภีร์ไบเบิล แต่ไม่ได้บอกให้ชัดเจนว่าเขาจะทำอย่างไรกับความห่างไกลนี้ในการวิเคราะห์แบบปรากฏการณ์วิทยาซึ่งเน้นแต่สิ่งที่ประสบในปรากฏการณ์คงยากที่จะเชื่อมต่อหรือนำมาอธิบายความคิดที่มีเรื่องเหนือประสบการณ์อยู่ด้วย การที่เขาแยกอธิบายด้วยวิธีของปรากฏการณ์วิทยาและการตีความแบบบรรณปริวรรตศาสตร์ เป็นสองส่วนไม่ได้ปรับให้เข้ากันเป็นวิธีที่เสริมกัน ทำให้ยากที่จะนำเอาผลที่ได้จากวิธีหนึ่งมาอธิบายเนื้อหาที่พิจารณาด้วยวิธีอีกวิธีหนึ่งที่ต่างกัน

๒. เวลตันพูดถึงกายทางสัญชาตญาณว่า การรู้ด้านหนึ่งเท่ากับรู้ทั้งหมดหรือทุกแง่มุม ของสิ่งนั้นๆ โดยการสมมติเอา แต่มีปัญหว่า สวรรค์ของความ เป็นทั้งหมด (wholeness) อยู่ที่ไหน อะไรคือทั้งหมดที่เรา รู้ ถ้าเราไม่เคยเห็นไม่เคยฟังสิ่งนั้นมาก่อน เราจะคิดถึงทั้งหมดของสิ่งนั้นได้อย่างไร เวลตันไม่ได้อธิบายประเด็นนี้ เมื่อเราไม่รู้ทั้งหมดในกรณีเช่นนี้ แสดงว่าเรามีความจำกัดมากกว่าที่เวลตันเข้าใจ ในความเป็นจริง เป็นการยากที่เราจะรู้ทั้งหมด เพราะเราจะต้องรู้เรื่องราวที่เกี่ยวข้องมากมายจึงจะรู้ทั้งหมดของสิ่งนั้น เช่น จะรู้ทั้งหมดหรือรู้ทุกสิ่งทุกอย่างเกี่ยวกับเพลงของบีโธเฟินได้ เราต้องรู้ประวัติความเป็นมาของผู้แต่ง และเพลงด้วยเป็นต้น ไม่ใช่รู้แค่เนื้อร้องหรือทำนองของเพลง

๓. ในเรื่องกายทางความรู้สึก เวลตันเห็นว่า วัตถุประสงค์การรับรู้ของเราเป็นวัตถุประสงค์แห่งความต้องการของเรา เรารู้สิ่งที่เราต้องการ ลักษณะภววิสัยของวัตถุประสงค์เป็นเรื่องรอง ความเห็นนี้แม้มีส่วนถูกแต่ก็มีส่วนผิดด้วย เพราะก่อนที่เราจะรู้ว่าอะไรคือสิ่งที่เราต้องการหรือไม่ต้องการชอบหรือเกลียด เราต้องรู้ลักษณะทางภววิสัยของสิ่งนั้นก่อนแล้วว่ามันเป็นอะไรอย่างไร เมื่อรู้ว่ามันเป็นอย่างไรแล้วเราจึงชอบหรือไม่ชอบได้ ลักษณะทางภววิสัยของวัตถุประสงค์จึงเป็นสิ่งที่จะต้องมามาก่อน (pre-requisite) มากกว่าลักษณะทางภาคปฏิบัติ (pragmatic) นอกจากนั้น ในชีวิตจริง เรายังพบสิ่งที่ไม่เคยพบ เจอสิ่งที่ไม่ได้เกี่ยวกับตัวเราโดยตรงหรือโดยอ้อมอีกมากมาย เรามีประสบการณ์ในสิ่งที่ไม่ได้ตั้งใจหรือถูกยึดเยียดมากมาย เราไม่ได้รู้เฉพาะสิ่งที่เราต้องการที่ขณะในเรื่องนี้ของเวลตันจึงดูแคบไปหน่อย

๓๒๔ รวบรวมบทความทางวิชาการ

เรื่อง “มหาจุฬาริชาการ”

๔. เวลตันเห็นว่า ตามคัมภีร์ไบเบิล กายกับจิตเป็นองค์ประกอบของชีวิต แม้ต่างกัน แต่ไม่ได้แยกกันจนเกิดปัญหาทวินิยม แต่เขาก็ไม่ได้อธิบายว่า ลักษณะของกายกับจิตที่ต่างกัน แต่ไม่ใช่สภาวะ ๒ อย่างนั้นเป็นอย่างไร คือต่างกันในลักษณะเช่นใดจึงไม่มีปัญหาทวินิยม เพราะแม้จะอ้างว่าเป็นองค์ประกอบของชีวิตเหมือนกัน แต่ “ชีวิต” ในที่นี้ไม่ใช่สิ่งหนึ่งที่สามารถรวมสิ่งที่มีลักษณะตรงกันข้ามเข้าด้วยกันได้ ชีวิตในที่นี้ก็คือกายกับจิตนั่นเอง เมื่อเป็นเพียงกายกับจิต แล้วกายกับจิตมีลักษณะอย่างไรจึงทำงานประสานกันจนกลายเป็นสิ่งที่เรียกว่า “ชีวิต” ได้ ดังนั้น แม้จะกล่าวว่าทั้งสองอย่างทำงานร่วมกันเป็นองค์ประกอบของสิ่งเดียวกัน แต่เมื่อทั้งสองอย่างมีลักษณะต่างกันมาก พวกมันจะทำงานร่วมกันได้อย่างไร เวลตันต้องอธิบายลักษณะและการทำงานร่วมกันของกายกับจิตให้ชัดกว่านี้จึงจะอ้างได้ว่า ไม่มีปัญหาทวินิยมของกายกับจิต การที่คัมภีร์ไบเบิลไม่ได้มองเป็นทวินิยมไม่ได้หมายความว่าปัญหานี้จะหมดไปโดยไม่ต้องทำอะไร

๕. แนวคิดเรื่องกายในคัมภีร์ไบเบิลนี้อาศัยความเชื่อในเรื่องพระเจ้า และตรีเอกานุภาพ ซึ่งเป็นเรื่องในเชิงเทววิทยาที่พิสูจน์ไม่ได้ด้วยเหตุผลและประสบการณ์ เมื่อเป็นเช่นนี้ น้าหนักของแนวคิดนี้จึงอาจดูน้อยกว่าแนวคิดเรื่องกายที่ใช้เหตุผลหรือหลักฐานในประสบการณ์มาสนับสนุนได้ นอกจากนี้ วิธีหลุดพ้นด้วยการเข้าไปมีส่วนร่วมในกายของพระคริสต์ยังแสดงให้เห็นว่า ผู้ที่ไม่ใช่ชาวคริสต์จะไม่มีโอกาสหลุดพ้นจากบาป เพราะไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมซึ่งทำให้ไม่มีโอกาสได้รับพระพรของพระเจ้า ดังนั้น การช่วยเหลือมนุษย์ให้รอดพ้นของพระเยซูจึงไม่สามารถช่วยได้ทุกคน แต่ก็มีผู้พยายามอธิบายว่า พระพรทานมีอยู่ในผู้ที่ไม่ใช่ชาวคริสต์ด้วย ดังคำกล่าวที่ว่า “ที่กล่าวมานี้ไม่ใช่สำหรับผู้ที่เชื่อในพระคริสต์เจ้าเท่านั้น แต่สำหรับมนุษย์ทุกคนที่มีน้ำใจดีและพระพรพรทานทำงานอยู่ในใจของเขาโดยที่เราไม่เห็น” (เลรี พงศ์พิศ, ๒๕๓๑: ๒๕๔) เรื่องการหลุดพ้นด้วยพระพรทานของพระเจ้าจึงยังไม่ค่อยชัดเจน และเมื่อเรื่องความหลุดพ้นไม่แน่ชัดเช่นนี้ ความสำคัญของกายในคัมภีร์ไบเบิลจึงลดน้อยไปด้วยเพราะความสำคัญของกายอยู่ที่การเป็นส่วนหนึ่งของการหลุดพ้น

๖. อาจมีผู้แย้งอีกว่า การที่กายมีมิติด้านการรับรู้ ความรู้สึก การกระทำ และนิสัย ได้นั้นที่จริงเป็นเพราะจิตหรือวิญญาณทำงานโดยอาศัยกายเป็นเครื่องมือต่างหาก เพราะจิตเป็นตัวทำหน้าที่รู้ รู้สึกสั่งให้กระทำและเป็นที่สะสมของนิสัย ดังนั้น กายจึงเป็นเพียงเครื่องมือของจิตเช่นเดิม ความสำคัญของกายที่เวลตันอ้างก็จะหายไป แม้แต่การเข้าไปมีส่วนร่วม

ในกายพระคริสต์ก็ต้องอาศัยจิตเป็นตัวนำเป็นองค์ประกอบหลัก เพราะถ้าลำพังเอาแต่กายเข้าไปมีส่วนร่วมโดยใจไม่รักไม่ศรัทธาในพระเจ้า การหลุดพ้นก็ไม่น่าจะเป็นไปได้ จิตจึงดูสำคัญกว่ากาย และกายดูเป็นเพียงเครื่องมือของจิต ฉะนั้น แม้กายจะมีความสำคัญในฐานะเป็นส่วนหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการหลุดพ้น แต่ความสำคัญของกายจะลดไปมากเมื่อมองว่ามันเป็นเพียงเครื่องมือของจิต ในลักษณะดังกล่าว ฉะนั้น ความสำคัญของกายจึงอาจไม่มากเท่าที่เวลดันเข้าใจก็ได้

โดยสรุป สิ่งที่เวลดันทำคือการพยายามชี้ให้เห็นความสำคัญของกายโดยเฉพาะในการหลุดพ้นทางศาสนาและแก้ปัญหาเรื่องทวินิยมของกายกับจิตซึ่งทำให้กายเป็นสิ่งไม่สำคัญ แนวคิดของเวลดันเป็นความคิดริเริ่มที่ดีแต่เหตุผลที่ให้ในงานเขียนนี้ยังไม่น่าพอใจนักเมื่อว่าโดยภาพรวม

แนวคิดเรื่องกายในพระพุทธศาสนาเถรวาท

ภายในทัศนะของพระพุทธศาสนาเถรวาทมีส่วนที่คล้ายคลึงกันในหลายประเด็นกับกายในคริสต์ศาสนาที่กล่าวมาแล้วนั้น ทั้งสุวรรณา สถาอานันท์และสติเวน คอลลินส์ต่างก็เห็นว่า กายในพระพุทธศาสนาเถรวาทมีความสำคัญต่อการบรรลุธรรมหรือการหลุดพ้นคล้ายกับกายในคัมภีร์ไบเบิล ภายในทัศนะพระพุทธศาสนาเถรวาทมีความสำคัญมากกว่าการเป็นเพียงวัตถุสารและทำงานร่วมกับจิตโดยไม่มีปัญหาทวินิยมเช่นเดียวกับกายในคัมภีร์ไบเบิล

ทั้งสุวรรณาและคอลลินส์เห็นพ้องกันว่า เจตคติต่อกายในพระพุทธศาสนาเถรวาทมีทั้งแง่ลบและแง่บวก แต่ไม่ขัดกัน ตรงกันข้ามกลับเสริมกันในเรื่องการบรรลุธรรม จากเรื่องวินัยและกรรมฐานของพระพุทธศาสนาเถรวาท รวมทั้งเรื่องราวที่ปรากฏในพระไตรปิฎกมีเถรีคาถาเป็นต้น แสดงให้เห็นแง่มุมทั้งบวกและลบของกาย กล่าวคือ

ในแง่ลบ พระพุทธศาสนาเถรวาทได้กำหนดศีลหรือวินัยเพื่อควบคุมพฤติกรรมทางกายในเรื่องเพศสัมพันธ์โดยชี้ให้เห็นว่ากายเป็นที่ตั้งแห่งกามราคะ เราต้องควบคุมไม่ให้กายมีพฤติกรรมที่ส่งเสริมกามราคะโดยเฉพาะภิกษุและภิกษุณีจะห้ามเรื่องการมีเพศสัมพันธ์โดยเด็ดขาด ข้อบัญญัติเหล่านี้ตราขึ้นมาเพื่อควบคุมกายอันจะมีผลต่อการฝึกจิตและบรรลุธรรมในที่สุด ในเรื่องวินัยรวมถึงเรื่องของกรรมเน้นเรื่องจิตแสดงว่าการห้ามทางภายนอกมีจุดมุ่งหมายอยู่ที่การขจัดกิเลสตัณหาภายใน เพราะปรากฏมีเรื่องที่แสดงว่าพระอรหันต์ที่หมดตัณหาแล้วจะไม่มีแม้แต่ความฝันเกี่ยวกับเรื่องเพศอีก

๓๒๖ รวมบทความทางวิชาการ
เรื่อง “มหาจุฬาริชาการ”

นอกจากนั้น ยังมีวินัยที่บังคับให้ทำความสะอาดร่างกาย เครื่องนุ่งห่มและที่อยู่อาศัย อีกทั้งมีข้อความและกรรมฐานที่แสดงถึงความปฏิกลตกรของร่างกายด้วย เรื่องเหล่านี้ล้วนแสดงถึงความน่ารังเกียจของกาย อย่างไรก็ตาม การแสดงความปฏิกลของกายนี้ก็เพื่อแสดงให้เห็นความไม่น่ายึดติดของกาย ทำที่ในทางลบนี้เป็นภาพสะท้อนความจำเป็นที่ต้องเผชิญหน้ากับความยึดมั่นในตัวตน (อัตตา) ของมนุษย์ผ่านการยึดมั่นในกาย (สุวรรณา สถาอานันท์, ๒๕๔๑ : ๕๖) กรรมฐานที่ให้พิจารณาความไม่สวยงามของกายอย่างอสุภกรรมฐานก็มุ่งที่จะให้เราตระหนักในสภาวะแห่งอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ไม่หลงติดในกายและตัวเอง ในแง่ลบนี้แม้จะดูเหมือนว่ากายเป็นอุปสรรคแก่การบรรลุธรรมเพราะเป็นที่ตั้งแห่งกามราคะ แต่ในขณะเดียวกัน การพิจารณาความปฏิกลของกายกลับช่วยให้เราหลุดพ้นหรือบรรลุธรรมได้ด้วย กายจึงมีทั้งส่วนดีและส่วนเสียคล้ายกับที่กายในคัมภีร์ไบเบิลเป็นเครื่องมือให้บาปเกิดขึ้น แต่ในขณะ เดียวกันก็มี ส่วนช่วยให้เราหลุดพ้นได้เช่นเดียวกันด้วยการเข้าไปมีส่วนร่วมในกายพระคริสต์

ในแง่บวก ในการฝึกจิตหรือปฏิบัติธรรมเพื่อการหลุดพ้น กายก็มีส่วนสำคัญด้วย เพราะท่าทางกายหรือแม้แต่การหายใจก็ถูกใช้เป็นเครื่องมือในการฝึกจิต สุวรรณาจึงเห็นว่า “พระพุทธศาสนาเถรวาทมิได้มองกายในแง่ลบแต่เพียงอย่างเดียว เพราะกายอาจได้รับการฝึกฝนพร้อมๆ กับจิต เพื่อผลแห่งการบรรลุธรรมในที่สุด” (สุวรรณา สถาอานันท์, ๒๕๔๑ : ๖๐) นอกจากนี้อิริยาบถต่างๆ มีการยืน เดิน นั่ง นอนเป็นต้นจะถูกนำมาเป็นวัตถุแห่งการพิจารณาแล้ว ทำนองที่ถูกต้อง และการหายใจที่เหมาะสมยังมีส่วนสำคัญต่อการปฏิบัติด้วยดังที่ปรากฏในไซโตเซ็น

เราอาจกล่าวโดยย่อได้ว่า กายสัมพันธ์กับการบรรลุธรรมเพราะการควบคุมกายด้วยวินัยช่วยฝึกจิตและกายยังเป็น “อารมณ์” สำหรับการพิจารณาเจริญกรรมฐานเพื่อกำจัดกามราคะ อีกทั้งท่าทางกายยังเป็นองค์ประกอบสำคัญในการปฏิบัติธรรมด้วย คอลลินส์ชี้ให้เห็นว่า ขณะที่เลื่อนจากการห้ามทางพฤติกรรมภายนอกไปสู่การจัดตั้งมหาภายใน เราได้ย้ายจากอาณาจักรของกฎของวินัยไปยังอาณาจักรของการฝึกจิตและการเจริญกรรมฐาน (Collins, 1997: 190)

นอกจาก ความเป็นสิ่งปฏิภูลและการเป็นเครื่องมือในการปฏิบัติธรรมของกายแล้ว คอลลินส์ยังพูดถึงแง่บวกอีกแง่หนึ่งของกายคือการมีปิติสุขที่เกิดจากการปฏิบัติธรรม และเขายังได้ยืนยันว่าเรามีหลักฐานเชิงประจักษ์ (empirical evidence) สำหรับสภาพของจิตหรือสภาวะของคุณธรรมภายในกล่าวคือ “อาจารย์” หรือพฤติกรรมที่แสดงออกอย่างเหมาะสม ในภายนอกเขามีข้อสมมติฐานอยู่ว่า เราสามารถอนุมานจากพฤติกรรมทางกายและวาจา ไปยังสภาพของจิตที่อยู่ภายในได้ (Collins, 1997: 199) ภายในทัศนะของคอลลินส์จึงมีความสำคัญและประโยชน์ในหลายด้าน

อย่างไรก็ตาม แม้จะมีความคล้ายกับกายในคัมภีร์ไบเบิลในทัศนะของเวลตัน แต่ภายในพระพุทธศาสนาเถรวาทก็มีหลายสิ่งต่างออกไป กล่าวคือ การหลุดพ้นด้วยการใช้กายเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งเหมือนกันแต่วิธีการต่างกัน พระพุทธศาสนาเถรวาทถือว่ามนุษย์ไม่มีบาปติดตัวแต่มีกิเลสที่ต้องกำจัดโดยการปฏิบัติธรรมฝึกจิตให้กิเลสหมดไปด้วยตนเองไม่มีการอาศัยการประทานหรือการช่วยเหลือจากใคร ทุกคนที่ปฏิบัติตามได้ก็สามารถหลุดพ้นได้ทุกคน พระพุทธเจ้าเป็นเพียงผู้ชี้แนะเท่านั้น ต่างจากการหลุดพ้นของคริสต์ศาสนาที่ต้องอาศัยการช่วยให้บาปของพระเยซูและอาศัยหรรษทานของพระเจ้า แต่แน่นอนว่าทั้งสองความเชื่อถือนี้ไม่อาจพิสูจน์ให้ทุกคนประจักษ์ได้เหมือนกัน เป็นเรื่องเฉพาะตนเท่านั้น นอกจากนี้ คอลลินส์ยังบอกว่า พระพุทธศาสนาเป็นทวินิยม เพราะกายดับแล้วเมื่อตายแต่วิญญาณหรือจิตยังดำเนินต่อไป (Collins, 1997: 188) ซึ่งจะต่างจากที่เวลตันบอกว่าคัมภีร์ไบเบิลไม่ได้มองกายกับจิตเป็นทวินิยม ซึ่งถ้าเป็นจริงอย่างที่คอลลินส์ว่าก็แสดงว่าคริสต์ศาสนากับพระพุทธศาสนาต่างกันในระดับนี้ด้วย

สำหรับทัศนะของคอลลินส์ เราอาจสรุปได้ว่า กายมีความสำคัญทั้งในด้านการหลุดพ้นและในด้านสังคมและการอยู่รอดของคณะสงฆ์ เพราะความสำรวมเรียบร้อยของกายของภิกษุและภิกษุณีทำให้ชาวบ้านเลื่อมใสและช่วยกันสนับสนุนในด้านเศรษฐกิจความเป็นอยู่ทำให้คณะสงฆ์อยู่รอดได้

ข้อสังเกต

แนวคิดเกี่ยวกับกายในพระพุทธศาสนาเถรวาทโดยเฉพาะของคอลลินมีหลายประเด็นที่ เขาพูดถึงในงานเขียนของเขามีข้อบกพร่องผิดพลาด กล่าวคือ

๑. เขาพูดถึงทวินิยมในพระพุทธศาสนาเถรวาทโดยไม่ได้อธิบายรายละเอียดเพียงแต่ บอกว่า เป็นเพราะกายดับไปเมื่อตายแล้วแต่วิญญาณ (consciousness) ยังดำเนินต่อไป แต่ที่จริง พระพุทธศาสนาเถรวาทไม่ได้เป็นทวินิยม เพราะไม่ได้ถือว่ากายกับจิตแยกกันโดยเด็ดขาดเป็น คนละสภาวะ เพราะนอกจากจะไม่มีสภาวะในเถรวาทเช่นเดียวกับในคัมภีร์ไบเบิลแล้ว เถรวาทยังถือว่า กายกับจิตหรือชั้นห้าทำงานร่วมกันแบบอิงอาศัยกันไม่อาจแยกกันอย่างเด็ดขาด สำหรับมนุษย์ วิญญาณทำงานโดยไม่มีรูปหรือกายไม่ได้ การที่เขาพูดว่า เมื่อกายดับไปเมื่อ ตายแต่วิญญาณยังดำเนินต่อไปจึงเป็นการผิด เพราะเท่ากับวิญญาณอยู่ตามลำพังได้ซึ่งขัดกับ หลักคำสอนเรื่องชั้นห้าและปฏิจจนสมุปบาทที่ถือว่าต้องอาศัยกันเกิดอาศัยกันเป็นไป ตามหลัก คำสอนของพระพุทธศาสนาเถรวาท เมื่อกายมนุษย์ดับ วิญญาณจะมีกายใหม่ที่เรอาจเรียก ง่ายๆ ว่า “กายทิพย์” ซึ่งเป็นรูปชั้นห้าในชั้นห้าเป็นที่อาศัยทำงานร่วมกันต่อไป วิญญาณไม่ได้ ดำเนินต่อไปเพียงลำพังโดยไม่มีรูป กายในทัศนะของพระพุทธศาสนาเถรวาทจึงมีมากกว่า กายเนื้อของมนุษย์ เพราะยังมีกายของเทพต่างๆ ในสวรรค์และพรหมโลกเป็นต้นด้วย ซึ่ง กายแบบนี้อาจไม่ตรงกับกายที่พูดถึงในคัมภีร์ไบเบิล เพราะคัมภีร์ไบเบิลมุ่งแต่กายมนุษย์ แต่เถรวาทก็ใช่จะหนีปัญหาทวินิยมพ้น เพราะก็ยังไม่ชัดเจนว่ากายกับจิตต่างกันแต่สัมพันธ์กัน ได้อย่างไร ยังดีที่ไม่ถือว่าเป็นสภาวะอย่างปรัชญาตะวันตกทำให้ปัญหาทวินิยมนี้ดูเบาลงไปได้ มากเช่นเดียวกับในคัมภีร์ไบเบิล

๒. คอลลินส์พยายามอธิบายว่า ความคิดเรื่องนิพพานถูกนำเข้ามาในชีวิตธรรมดา ของเราในรูปของคัมภีร์ พระธาตุ พระพุทธรูป และกายของภิกษุและภิกษุณี เป็นการทำให้ สัจธรรมให้มีรูปลักษณะขึ้นมา เป็นการทำอุดมการณ์ให้เป็นจริง (Collins, 1997: 188) และเขา ได้ยกตัวอย่างของธรรมกายและรูปกายมาประกอบ แต่คำอธิบายของเขาดูยังไม่ถูกต้องนัก

เพราะคัมภีร์ พระธาตุ และพระพุทธรูปไม่ใช่ที่อยู่ของนิพพาน อีกทั้งไม่ใช่สัญลักษณ์ของนิพพาน เพราะคัมภีร์เกี่ยวข้องกับเฉพาะในฐานะเป็นที่บันทึกพระธรรม ส่วนพระธาตุและพระพุทธรูปก็เป็นสัญลักษณ์แทนพระพุทธรูปที่อาจช่วยให้เกิดพุทธานุสติ แม้ชาวพุทธจะเคารพในความศักดิ์สิทธิ์ของสิ่งเหล่านี้ แต่ก็ไม่ได้ถือว่าเป็นที่บรรจุหรือเป็นสัญลักษณ์ของนิพพานอย่างมากก็เป็นแค่สัญลักษณ์ของ “ผู้เข้าถึงนิพพาน” คือพระพุทธรูปเท่านั้น ส่วนภิกษุและภิกษุณีอาจทำนิพพานให้แจ้งได้ในตัวเองแต่ไม่ใช่การ “นำ” นิพพานเข้ามาในกาย เพราะนิพพานเป็นสภาวะ (state) ไม่ใช่สิ่งของ (entity) และที่กล่าวว่าคัมภีร์ที่บรรจุพระธรรมเป็นธรรมกายนั้นก็ดูจะคลาดเคลื่อน เพราะธรรมกายหมายถึงสังขารหรือธรรมที่พระองค์ทรงเปิดเผยแก่เราเท่านั้น ไม่ใช่วัตถุที่บันทึกคำสอนเกี่ยวกับพระธรรมนั้น

๓. เมื่อกล่าวถึงเรื่องวินัยของภิกษุและภิกษุณีเทียบกับเรื่องกรรมโดยเน้นเรื่องเจตนา เพื่อชี้ให้เห็นว่าการห้ามทางกายมุ่งที่ผลทางใจด้วย คอลลินส์กล่าวว่า การละเมิดข้อบัญญัติโดยไม่เจตนาเป็นเรื่องที่ไม่ผิด (Collins, 1997: 189) การกล่าวเช่นนี้อาจทำให้คนเข้าใจผิดว่าการจะผิดศีลหรือวินัยได้ต้องเป็นการทำด้วยเจตนาเท่านั้น แต่ที่จริงการละเมิดบทบัญญัติของภิกษุและภิกษุณีมีทั้งแบบมีเจตนาและแบบไม่มีเจตนา ตัวอย่างเช่น การดื่มสุราโดยไม่มีเจตนาแต่ดื่มเพราะคิดว่าไม่ใช่สุรายังถือว่าเป็นการละเมิดวินัยเป็นอาบัติปาจิตตีย์ เนื่องจากบทบัญญัติข้อนี้เป็นบทบัญญัติประเภทจิตตกะ (ไม่มีเจตนาทำก็ผิด) ซึ่งแง่มุมนี้คอลลินส์ไม่ได้นำมาอภิปรายซึ่งที่จริงสามารถนำมาอภิปรายได้ คือการที่แม้ไม่มีเจตนาถือว่าเป็นการละเมิดและเป็นความผิดมีประโยชน์ต่อการระมัดระวังรอบคอบช่วยฝึกสติไม่ให้ประมาทซึ่งเป็นส่วนประกอบอย่างหนึ่งในการปฏิบัติธรรมนั่นเอง

๔. ตอนที่คอลลินส์พูดถึงการให้ภิกษุพิจารณากายสตรีว่าเป็นสิ่งที่อันตราย หากปรารถนา คอลลินส์อ้างว่า มีความรังเกียจสตรี (misogyny) ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนา (Collins, 1997: 191) แต่เขาไม่ได้อธิบายประเด็นนี้ให้ชัดเจนต่อไปซึ่งดูกำกวมสำหรับสิ่งที่เขาพูด เพราะการให้พิจารณาว่าร่างกายสตรีไม่น่าปรารถนาไม่ได้หมายความว่า ตัวสตรีเองน่ารังเกียจ เป็นการพิจารณาความจริงของกายโดยไม่เกี่ยวกับ

๓๓๐ รวมบทความทางวิชาการ
เรื่อง “มหาจุฬาริชาการ”

ตัวบุคคล และโดยทั่วไปการรังเกียจสตรีจริงๆ ในพระพุทธศาสนาเถรวาทก็ไม่มี เพราะสตรีก็มีสิทธิบรรลุนิพพานและข้อจำกัดอื่นๆ ของสตรีก็เป็น “ความจริงตามธรรมชาติ” ที่พระพุทธเจ้าไม่ได้ทรงบัญญัติขึ้นมาเองตามใจชอบ นอกจากนั้นยังมีการยกย่องคุณมารดาว่าเหนือกว่าบิดาอีกด้วย ถ้าคอลลินส์พูดหมายถึงความเสียเปรียบหรือด้อยกว่าของภิกษุณีในเถรวาทก็จะเป็นอีกประเด็นหนึ่งซึ่งก็มีเหตุผลพอฟังได้ว่าไม่ใช่การเอาเปรียบสตรีหรือดูหมิ่นสตรี แต่ประเด็นนี้ไม่ใช่เรื่องการรังเกียจสตรี จึงเป็นข้อความตอนหนึ่งที่มีปัญหาในงานชิ้นนี้ของเขา

๕. คอลลินส์อ้างว่าการพิจารณาความตายและการเจริญเมตตาเท่านั้นที่มี “ประโยชน์ทั่วไป” (Collins, 1997: 192) แต่ที่จริง การพิจารณาความตายหรือมรณัสสติไม่ได้เหมาะสำหรับทุกคนในทุกสถานการณ์ ในคัมภีร์วิสุทธิมรรคเองก็บอกว่า มรณัสสติเหมาะสำหรับคนที่มีพุทธิจริต (มีนิสัยช่างคิด ช่างพิจารณา) แม้แต่อัปมัญญาหรือพรหมวิหาร ๔ ที่รวมเมตตาไว้ด้วยก็เหมาะสำหรับคนที่มีโทสจริต (วิสุทธิมรรค ภาค ๑ หน้า ๑๔๔-๑๔๕) และสมมติว่าคอลลินส์ถูก ก็ไม่ได้มีเฉพาะกรรมฐานสองอย่างนี้ที่เหมาะสมแก่คนทั่วไป เพราะคัมภีร์วิสุทธิมรรคระบุไว้ว่า กสิณที่เหลือจากรรณกสิณ ๔ (คือ ปฐวีกสิณ อาโปกสิณ เตโชกสิณ วาโยกสิณ อาโลกกสิณ และอากาศกสิณ) และอรุณ ๔ เหมาะสำหรับคนทุกจริต (วิสุทธิมรรค ภาค ๑ หน้า ๑๔๕)

๖. เกี่ยวกับการปฏิบัติธรรมหรือปฏิบัติกรรมฐานมีสิ่งหนึ่งที่ควรรู้จักคือ ในพระพุทธศาสนาดั้งเดิม (early Buddhism) พระพุทธเจ้าไม่ได้ทรงสอนวิธีปฏิบัติสมถกรรมฐานอย่างที่ปรากฏในคัมภีร์วิสุทธิมรรค แต่ทรงสอนสติปัฏฐานหรือวิปัสสนากรรมฐานซึ่งรวมอานาปานัสสติไว้ด้วย แต่คอลลินส์พูดถึงพระพุทธศาสนาเถรวาทจึงพูดถึงสมถกรรมฐานอย่างอสุภกรรมฐานด้วย ส่วนสุวรรณา สถาอานันท์พูดรวมถึงพระพุทธศาสนามหายานด้วยจึงรวมเอาวิธีฝึกสมาธิของโชนโตเซนมาอภิปรายด้วย อย่างไรก็ตาม แม้แต่ในพระพุทธศาสนาดั้งเดิม กายานุปัสสนาสติปัฏฐานก็ดี เวทนานุปัสสนาสติปัฏฐานก็ดี อานาปานัสสติก็ดี ต่างก็เป็นกรรมฐานที่ใช้กายเป็นเครื่องมือในการฝึกจิตเหมือนกัน กายจึงเป็นเครื่องมือฝึกกรรมฐานทั้งในพระพุทธศาสนาดั้งเดิม พระพุทธศาสนาเถรวาท และพระพุทธศาสนามหายาน

สรุป

กายในคริสต์ศาสนาหรือในคัมภีร์ไบเบิลและในพระพุทธศาสนาล้วนแต่มีความสำคัญคู่มา
กับจิตโดยเฉพาะต่อการหลุดพ้นหรือเข้าถึงอุดมคติของศาสนา แต่ถ้าพิจารณาให้ดีก็ดูเหมือน
ว่าจิตจะสำคัญกว่าไม่มากนักน้อยเพราะเป็นตัวควบคุมกายและเป็นตัวนำในการปฏิบัติธรรม
นอกจากนั้น ปัญหาของทวินิยมในศาสนาทั้งสองก็ดูจะยังมีอยู่ต่อไป เพราะยังไม่สามารถแสดง
ให้เห็นอย่างชัดเจนว่ามีความต่างกันอย่างไรจึงอยู่ร่วมกันได้

หนังสืออ้างอิง

ภาษาบาลี

คัมภีร์วิสุทธิมรรค. ภาค ๑. กรุงเทพฯ : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๒๒.

ภาษาไทย

พระครูปลัดสุวัฒนพรหมคุณ. วิปัสสนากรรมฐานในพระพระพุทธศาสนา. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐.

สุวรรณา สถาอานันท์. “กายกับการบรรลุธรรม,” **เผยแพร่ พรางกาย**. กรุงเทพฯ : คบไฟ, ๒๕๔๑.

เสรี พงศ์พิศ. **ศาสนาคริสต์**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๑.

ภาษาอังกฤษ

Collins, Steven. “The Body in Theravada Buddhist Monasticism,” **Religion and the Body**. ed. by Sara Coakley. Cambridge : Cambridge University Press, 1997.

Welton, Donn . “Biblical Bodies,” **Body and Flesh : A Philosophical Reader**. ed. by Donn Welton. Oxford : Oxford University Press, 1998.

